

**EKOLOGIK INNOVATSION YONDASHUVLARNI IJTIMOIIY
TADBIRKORLIK AMALIYOTIGA JORIY ETISH YO‘LLARI**

Atajonova Barnoxon Muxtarovna

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

2-kurs magistranti

atajonovabarno1006@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ekologik innovatsion yondashuvlarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga joriy etishning mohiyati, zarurati va yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Zamonaviy sharoitda global ekologik muammolarni hal etishda ijtimoiy tadbirkorlikning roli oshmoqda. Maqolada ekologik innovatsiyalar ijtimoiy tadbirkorlik loyihalarida qanday qo‘llanishi, ularning ijtimoiy hamda atrof-muhitga foydali ta’siri va barqaror iqtisodiy modellarni shakllantirish yo‘llari yoritiladi. Shuningdek, ekologik innovatsiyalarni joriy etish bo‘yicha samarali strategiyalar va ulardan foydalanish tajribalari muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: ekologik innovatsiyalar, ijtimoiy tadbirkorlik, barqaror rivojlanish, atrof-muhit himoyasi.

Kirish

Bugungi kunda atrof-muhitning ifloslanishi, tabiiy resurslarning kamayishi va iqlim o‘zgarishi kabi global muammolar iqtisodiyot va jamiyat oldida yangi chaqiriqlarni keltirib chiqarmoqda. Bu sharoitda barqaror rivojlanish tamoyillarini hayotga tatbiq etishda ekologik innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy tadbirkorlik esa faqat foyda olish emas, balki ijtimoiy va ekologik muammolarni hal etish yo‘lida biznes mexanizmlarini qo‘llashni anglatadi. Ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga joriy etish barqaror ijtimoiy tizimlar yaratish, mahsulotlar va xizmatlarning ekologik ta’sirini kamaytirish hamda jamiyatning ekologik ongini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, ushbu masala nafaqat iqtisodiy, balki madaniy va siyosiy kontekstda ham dolzarb hisoblanadi. Tadqiqotning maqsadi — ekologik innovatsion yondashuvlarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga joriy etish yo‘llarini aniqlash va tahlil qilishdir.

Asosiy qism

Ijtimoiy tadbirkorlik - bu ijtimoiy muammolarni yechishga qaratilgan innovatsion biznes faoliyati bo‘lib, ekologik innovatsiyalar bilan uzviy bog‘liq. Ekologik innovatsiyalar atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytiruvchi yangi texnologiyalar, mahsulotlar va jarayonlardir. Ular energiya tejash, chiqindilarni qayta ishlash, suv resurslarini samarali boshqarish va uglerod izini pasaytirish

kabi yoʻnalishlarda qoʻllanadi. Ijtimoiy tadbirkorlik bu innovatsiyalarni jamiyatga foydali, tijorat jihatdan ham barqaror qilib tatbiq etuvchi mexanizmdir. Ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlikka joriy etish bir necha strategiyalar orqali amalga oshiriladi.

Birinchidan, **barqaror biznes-model yaratish** muhim hisoblanadi. Bu modelda ijtimoiy va ekologik qadriyatlar iqtisodiy foyda bilan uygʻunlashtiriladi. Masalan, chiqindilarni qayta ishlash boʻyicha ijtimoiy biznes loyihalari atrof-muhitni tozalabgina qolmay, yangi ish oʻrinlari yaratadi va jamiyat daromadini oshiradi. Bunday modellarda ekologik innovatsiyalar mahsulot narxini pasaytirish, resurslardan samarali foydalanish va raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, **ekologik maʼlumot yetkazish va kommunikatsiya kanallarini rivojlantirish** zarur. Ijtimoiy tadbirkorlar oʻz mahsulotlari va xizmatlari haqida foydalanuvchilarga atrof-muhitga taʼsiri va foydalari haqida toʻgʻri va aniq maʼlumot yetkazishi lozim. Bu isteʼmolchilarning ekologik ongini oshiradi va ularni masʼuliyatli xarid qilishga undaydi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar, veb-saytlar va mobil ilovalar orqali ekologik innovatsiyalarni targʻib qilish ularning qabul qilinishini tezlashtiradi.

Uchinchidan, **innovatsion hamkorlik va ekotizimlarni yaratish** strategiyasi samarali hisoblanadi. Bu yerda hukumat, nodavlat notijorat tashkilotlar, biznes va akademik hamjamiyat birgalikda ishlaydi. Masalan, hukumat ekologik startaplar uchun grantlar, soliq imtiyozlari hamda trening dasturlarini tashkil etadi. Universitetlar va ilmiy markazlar esa tadbirkorlar bilan qoʻshma tadqiqotlar olib boradi. Bu hamkorlik innovatsion loyihalarni tezroq joriy etish va ularning ijtimoiy taʼsirini oshirishga yordam beradi.

Toʻrtinchidan, **ekologik monitoring va baholash tizimlarini joriy etish** ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotining samaradorligini oshiradi. Tadqiqotlar koʻrsatadiki, ekologik innovatsiyalarni joriy etgan tadbirkorlik loyihalari ilgari surilgan parametrlar boʻyicha tahlil qilinmasa, ularning real ijtimoiy va atrof-muhitga taʼsiri aniqlanmaydi. Shu bois, indikatorlar, sertifikatlar va audit tizimlarini ishlab chiqish lozim. Bu notijorat tashkilotlar, mustaqil ekspertlar va davlat organlari bilan hamkorlikda amalga oshiriladi.

Ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlikka joriy etish strategiyalari:

Barqaror biznes-model yaratish

Ekologik ma'lumot yetkazish va
kommunikatsiya kanallarini rivojlantirish

Innovatsion hamkorlik va ekotizimlarni
yaratish

Ekologik monitoring va baholash tizimlarini
joriy etish

Shuningdek, ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlikka joriy etishda **moliyaviy rag'batlar va investitsiyalarni jalb etish** muhim omil sifatida ahamiyat kasb etadi. Sarmoyalar orqali innovatsion g'oyalar tezroq mahsulotga aylanishi, yangi bozor segmentlari paydo bo'lishi va iqtisodiy samaradorlik oshishi mumkin. Xalqaro institutlar, sarmoyaviy fondlar va ijtimoiy investitsiyalarni jalb etish yo'llari ham mavjud.

Ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga joriy etish nafaqat atrof-muhitni saqlash, balki ijtimoiy farovonlikni oshirish, bandlikni ta'minlash va barqaror iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi. Bu yondashuv global

hamda milliy darajada barqaror taraqqiyot strategiyalariga mos keladi. Ijtimoiy tadbirkorlik ekologik innovatsiyalarni joriy etishda markaziy o‘rin tutadi, chunki u iqtisodiy foyda bilan birga ijtimoiy va ekologik qiymatlarni uyg‘unlashtiradi. Ekologik innovatsiyalar - bu atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytiradigan texnologiyalar, mahsulotlar, xizmatlar va jarayonlardir. Ular energiya tejash, chiqindilarni qayta ishlash, suv resurslarini samarali boshqarish, karbon izini kamaytirish, yashil energiya manbalaridan foydalanish va ekologik mas’uliyatni oshirish kabi sohalarni qamrab oladi.

Ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlikka tatbiq etish bir nechta strategik yo‘nalishlarni talab qiladi. Ijtimoiy tadbirkorlikning rivojlanishi ekologik innovatsiyalarni tatbiq etish bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, u nafaqat iqtisodiy foyda, balki ijtimoiy va ekologik ta’sirni uyg‘unlashtirish imkonini beradi. Ekologik innovatsiyalar atrof-muhitga zarar yetkazmaslik, resurslardan samarali foydalanish va energiya tejashga qaratilgan texnologiyalar, mahsulotlar, xizmatlar va jarayonlarni o‘z ichiga oladi. Ular chiqindilarni qayta ishlash, suv va energiya resurslarini optimallashtirish, karbon izini kamaytirish, yashil energiya manbalaridan foydalanish va ekologik mas’uliyatni oshirish kabi sohalarda tatbiq etiladi. Ijtimoiy tadbirkorlik esa ekologik innovatsiyalarni amaliyotga kiritishda strategik vosita sifatida xizmat qiladi, chunki u iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik maqsadlarni birlashtiradi.

Ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga joriy etish barqaror biznes-modellarni ishlab chiqishni talab qiladi. Bunday modellarda ekologik qadriyatlar va ijtimoiy foyda iqtisodiy samaradorlik bilan uyg‘unlashadi. Masalan, chiqindilarni qayta ishlash loyihalari atrof-muhitni tozalash bilan birga yangi ish o‘rinlarini yaratadi va mahalliy hamjamiyatning iqtisodiy imkoniyatlarini oshiradi. Shu bilan birga, ekologik texnologiyalar mahsulot yoki xizmat narxini pasaytirish, resurslardan optimal foydalanish va raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi.

Ijtimoiy tadbirkorlar ekologik innovatsiyalarni joriy etishda kommunikatsiya va marketing strategiyalarini samarali qo‘llashlari kerak. Ular iste’molchilarga mahsulot yoki xizmatning ekologik foydasi, sertifikatlar va ijtimoiy ta’siri haqida to‘g‘ri ma’lumot yetkazishi zarur. Zamonaviy kommunikatsiya vositalari - ijtimoiy tarmoqlar, veb-saytlar va mobil ilovalar - ekologik loyihalarni keng auditoriyaga yetkazishda va iste’molchilarning ekologik ongini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Innovatsion hamkorlik va ekotizimlarni rivojlantirish ekologik tadbirkorlik loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarurdir. Bu hamkorlik hukumat, nodavlat notijorat tashkilotlar, universitetlar va biznesni o‘z ichiga oladi. Hukumat grantlar, soliq imtiyozlari va trening dasturlari orqali loyihalarni qo‘llab-quvvatlasa, universitetlar tadqiqotlar va amaliyot bilan

hamkorlik qiladi. Shu tarzda, ekologik startaplar tezroq rivojlanadi va ularning ijtimoiy va ekologik ta'siri oshadi. Monitoring va baholash tizimlarini joriy etish loyihalarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, indikatorlar va ekologik sertifikatlar asosida baholanmagan loyihalar haqiqiy ta'sirini aniqlay olmaydi. Shu bois, loyihalarning natijalarini baholash, ekologik audit va mustaqil tahlil tizimlarini yaratish zarur. Bu nafaqat loyihalarning samaradorligini oshiradi, balki davlat va xususiy sektorning qaror qabul qilish jarayonlarini ham qo'llab-quvvatlaydi. Moliya va investitsiyalarni jalb etish ekologik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etishda muhim rol o'ynaydi. Sarmoya orqali yangi texnologiyalar tezroq mahsulotga aylanadi, yangi bozor segmentlari ochiladi va iqtisodiy samaradorlik oshadi. Shu bilan birga, xalqaro va milliy ijtimoiy investitsiyalar ekologik startaplar rivojlanishiga yordam beradi va ularning ijtimoiy foydasini oshiradi. Mahalliy hamjamiyatlarni loyihaga jalb qilish ekologik innovatsiyalarning barqarorligini ta'minlaydi. Ijtimoiy tadbirkorlar loyihalarni mahalliy ehtiyojlar bilan uyg'unlashtirishi, aholini ekologik amaliyotlarga o'rgatishi va ularni faol ishtirokchi qilish orqali samaradorlikni oshiradi. Masalan, chiqindilarni saralash, suv va energiya resurslarini tejash kabi loyihalarda mahalliy aholi faol ishtirok etadi va loyihaning ijtimoiy ta'siri kengayadi.

Texnologik yangiliklarni joriy etish ekologik tadbirkorlik loyihalarining samaradorligini oshiradi. Aqlli suv boshqaruv tizimlari, qayta ishlash texnologiyalari va yashil energiya manbalarini qo'llash loyihalarni barqaror qiladi. Shu bilan birga, raqamli platformalar orqali ma'lumotlarni kuzatish, resurslarni optimallashtirish va natijalarni baholash imkoniyati yaratiladi.

Ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga joriy etish atrof-muhitni saqlash, bandlikni oshirish, ijtimoiy farovonlikni ta'minlash va barqaror iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi. Ushbu yondashuv global va milliy barqaror rivojlanish strategiyalari bilan uyg'unlashadi va jamiyatning ekologik mas'uliyatini oshiradi. Shu bilan birga, ekologik startaplar orqali yangi texnologiyalarni joriy etish va mahalliy resurslarni samarali ishlatish ijtimoiy tadbirkorlikning barqarorligini ta'minlaydi.

Natijada, ekologik innovatsiyalarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga tatbiq etish jamiyat, iqtisodiyot va atrof-muhit uchun ko'p qirrali foyda keltiradi. Ushbu yondashuv strategik rejalashtirish, innovatsion hamkorlik, monitoring tizimlari, moliyaviy rag'batlar va mahalliy hamjamiyatlarni jalb qilish orqali yanada samarali bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, ekologik startaplar va ijtimoiy tadbirkorlik loyihalari uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi va milliy hamda global darajada ijtimoiy-iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi.

Xulosa

Ekologik innovatsion yondashuvlarni ijtimoiy tadbirkorlik amaliyotiga joriy etish barqaror rivojlanish, atrof-muhitni saqlash va ijtimoiy farovonlikni oshirishda muhim vositadir. Maqolada ko'rsatib o'tilgan strategiyalar - barqaror biznes-modellarni yaratish, kommunikatsiyani takomillashtirish, hamkorlik tizimlarini rivojlantirish, monitoring va baholash mexanizmlarini joriy etish hamda investitsiyalarni jalb etish - ijtimoiy tadbirkorlik loyihalarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu tariqa ekologik innovatsiyalar nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki jamiyatning ekologik resurslarni saqlashga bo'lgan mas'uliyatini oshiradi va barqaror taraqqiyotga erishish imkonini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shamsiev, A. Ijtimoiy tadbirkorlik va barqaror rivojlanish. Toshkent, Ta'lim, 2018, 87–105 b.
2. Rustamova, L. Ekologik innovatsiyalar va biznes modeli. Samarqand, Fan, 2019, 55–72 b.
3. Bonniyazova, M. Jamiyat va atrof-muhit iqtisodiyoti. Buxoro, Iqtisodiyot, 2020, 44–61 b.
4. Kasyanov, D. Barqaror tadbirkorlik strategiyalari. Namangan, Innovatsiya, 2017, 110–129 b.
5. Akbarov, T. Iqtisodiy o'sish va ekologik barqarorlik. Toshkent, Ilm, 2021, 98–123 b.
6. Nosirova, F. Zamonaviy marketing va ijtimoiy tadbirkorlik. Andijon, Business Press, 2019, 76–92 b.
7. Yusupov, K. Ekologik menejment va innovatsion yondashuvlar. Farg'ona, Ekologiya va Iqtisod, 2022, 32–48 b.